

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

На сучасному етапі розвитку педагогічної теорії та практики набувають актуальності питання підвищення рівня професійної підготовки інженерів-педагогів як майбутніх викладачів і вихователів учнів професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ).

Одним з найважливіших завдань якісної освіти інженера-педагога є формування його готовності до використання здоров'язбережних технологій. Це зумовлено, насамперед, нагальною потребою збереження й зміцнення здоров'я учнів у процесі навчання й виховання.

Актуальність формування готовності інженерів-педагогів до використання здоров'язбережних технологій значно посилюється незадовільним станом здоров'я випускників основної та старшої загальноосвітньої школи – потенційних учнів ПТНЗ. Так, за даними наукових джерел, майже 90% цієї категорії молоді мають відхилення в здоров'ї, більше ніж 50% – незадовільну фізичну підготовку.

Не менш значущим є те, щоб інженер-педагог був здатний до запобігання негативним впливам навчально-виховного процесу, використання його оздоровчого потенціалу, а також слугував взірцем здорової життєдіяльності для своїх вихованців.

Аналіз психолого-педагогічних джерел [1; 3; 9; 14–16] засвідчує, що науковці вивчають проблему готовності майбутніх педагогів до використання здоров'язбережних технологій у професійній діяльності в контексті таких основних напрямів дослідження:

– формування в майбутніх учителів здорового способу життя (В. Бобрицька, Т. Кириченко), валеологічної культури (Ю. Бойчук, Н. П'ясецька);

– підготовка педагогів до здійснення здоров'язбережної діяльності (О. Матафонова) й валеологічного виховання учнів (О. Авдєєва, О. Філіпп'єва), формування у школярів основ знань про здоров'я та безпеку життєдіяльності (Є. Чернишова).

За безумовної важливості цих досліджень проблема формування готовності інженерів-педагогів до використання здоров'язбережних технологій у професійній діяльності не знайшла спеціального вивчення у психолого-педагогічних джерелах.

Мета статті – розкрити сутність та структуру готовності інженера-педагога до використання здоров'язбережних технологій.

Науковий аналіз праць [4; 5; 7; 10; 11–13], присвячених питанням готовності майбутнього педагога до педагогічної діяльності, дає змогу визначити *готовність майбутнього інженера-педагога до використання здоров'язбережних технологій* у професійній діяльності як інтегроване, стійке утворення особистості, що характеризує її теоретичну та практичну підготовленість до професійної роботи зі здійснення здоров'язбереження учнів.

Здоров'язбереження в педагогічному аспекті ми розуміємо як навчально-виховний процес, що передбачає створення безпечних і комфортних умов перебування вихованців у навчальному закладі, запобігання стресам і перевантаженням, установа суб'єкт-суб'єктних відносин учасників педагогічного процесу, забезпечення цілісного розвитку особистості й тим самим сприяє збереженню та зміцненню здоров'я учнів [8].

Готовність до використання здоров'язбережних технологій є одним з найважливіших і необхідних складників професійної готовності майбутнього інженера-педагога. Більше того, професійна готовність у відриві від готовності до використання здоров'язбережних технологій у сучасній освіті просто немислима.

Проведений науковий пошук доводить, що готовність майбутнього педагога до педагогічної діяльності виявляється в різних чинниках, зокрема таких:

- спрямованість до педагогічної діяльності (Ф. Гоноблін [5]);
- позитивне ставлення до праці, визначений рівень оволодіння професійно-педагогічними знаннями, вміннями, навичками, педагогічними здібностями (І. Ісаєв і В. Сластьонін [13]);
- здобуття й реалізація професійно-педагогічних завдань, умінь, навичок (І. Ісаєв і Л. Макарова [7]);
- розвиток педагогічних здібностей (С. Вершловський, Ф. Гоноболін, В. Крутецький, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін [4; 5; 10; 11]).

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що дослідники наголошують на необхідності розкриття готовності майбутнього педагога до професійної діяльності як цілісної системи.

Так, В. Крутецький до структури професійно значущих якостей особистості, її вмінь включає чотири блоки (підструктури): світогляд особистості; позитивне ставлення до педагогічної діяльності; педагогічні здібності; професійно-педагогічні знання, вміння, навички [12].

А. Асмолов зазначає, що в готовності як результаті підготовки можна виділити декілька компонентів, а саме: мотиваційний (переконання, погляди, відносини, мотиваційні установки на певну поведінку); компонент, який включає в себе операційні установки; особистий компонент (відчуття, інтелект і воля); змістовий (система знань) процесуальний (система вмінь і навичок) [2].

І. Ісаєв і В. Сластьонін до структури готовності педагога до професійної діяльності відносять два основних блоки: теоретичний та практичний. Теоретична готовність – це готовність до теоретичної діяльності, що, у свою чергу, виявляється в узагальненому вмінні педагогічно мислити, тобто мати аналітичні, прогностичні, проєктивні та рефлексивні вміння. Зміст практичної готовності педагога виражається в зовнішніх (предметних) вміннях, тобто в діях, що можна спостерігати. До них належать такі вміння: організаторські (мобілізаційні, інформаційні, розвивальні, орієнтаційні), комунікативні (перцептивні вміння, вміння педагогічного спілкування, вміння педагогічної техніки) та прикладні [13].

Найбільш повно структуру готовності особистості до професійної діяльності визначено С. Максименком, який виокремлює такі аспекти готовності, як: операційний (володіння певним набором способів дії, знань, умінь і навичок, а також можливості набуття нового досвіду в межах певної діяльності); мотиваційний (система спонукальних якостей щодо певної діяльності – моти-

ви пізнання, досягнення, самореалізації та ін.); соціально-психологічний (рівень зрілості комунікативної сфери особистості, уміння здійснювати колективу розподілену діяльність, підтримувати стосунки в колективі, уникати деструктивних конфліктів тощо); психофізіологічний (готовність систем організму діяти в цьому напрямі). Кожен стан готовності до діяльності визначається поєднанням різних факторів, що визначають різні рівні, аспекти готовності. Залежно від змісту діяльності та умов її здійснення провідним може стати один з таких аспектів [6, с. 137–138].

Отже, в узагальненому вигляді готовність майбутнього інженера-педагога до використання здоров'язбережних технологій має включати як психологічний стан особистості, її якості (психологічна готовність), так і власне діяльність, що виражається у професійних знаннях (науково-теоретична готовність), уміннях і навичках (практична готовність).

З урахуванням результатів проведеного аналізу вважаємо, що основними складниками готовності майбутнього інженера-педагога до використання здоров'язбережних технологій є:

- особистісно-мотиваційний (психологічний), що забезпечує професійну спрямованість педагога на використання здоров'язбережних технологій і передбачає: визнання людини і її здоров'я як найвищих цінностей, настанови на розуміння учня, співробітництво з учасниками педагогічного процесу (учнями, їхніми батьками, колегами); свідоме ставлення до свого здоров'я, мотивація на здійснення здорового способу життя; сформованість сукупності особистісно значущих якостей (відповідальність, справедливість, урівноваженість, тактовність);

- когнітивний (науково-теоретичний) – сукупність загальних психолого-педагогічних і спеціальних знань про збереження й зміцнення здоров'я (сутність людського здоров'я, ознаки його вияву; основи формування здорового способу життя, забезпечення безпеки життєдіяльності; чинники, що впливають на стан здоров'я учнів у навчальній діяльності; підходи до організації педагогічного процесу здоров'язбережного характеру);

- процесуальний (практичний) – сукупність умінь, якість оволодіння якими дає змогу в умовах ПТНЗ належно виконувати дії, спрямовані на збереження здоров'я учнів під час навчання й виховання, а саме:

- проєктувальні – вміння з позиції збереження здоров'я учнів конкретизувати мету та зміст освіти й виховання, розробляти плани (теоретичного й виробничого навчання, поурочно-тематичний, уроків); відбирати зміст, засоби, форми, методи педагогічного процесу в їх оптимальному сполученні; планувати індивідуальну роботу з учнями, спрямовану на подолання проблем у розвитку, здійснювати прогноз розвитку кожного учня;

- організаторські – вміння організації та здійснення навчально-виховної роботи з урахуванням індивідуальних особливостей учнів та специфіки навчальної групи ПТНЗ;

- комунікативні – вміння ведення діалогу з учнями, орієнтуючись на правила безконфліктного спілкування, особливості й емоційний на стан іншої людини;

- рефлексивні – здатність аналізувати й коригувати власну діяльність.

Висновки. Таким чином, готовність майбутнього інженера-педагога до використання здоров'язбережних технологій як важливий і необхідний скла-

дник професійної готовності інженера-педагога є інтегрованим, стійким утворенням особистості, що характеризує її теоретичну та практичну підготовленість до професійної роботи зі здійснення здоров'язбереження учнів.

Основними складниками готовності майбутнього інженера-педагога до використання здоров'язбережних технологій у професійній діяльності є: особисто-мотиваційний, або психологічний (забезпечує професійну спрямованість педагога на використання здоров'язбережних технологій); когнітивний, або науково-теоретичний (сукупність загальних психолого-педагогічних і спеціальних знань про збереження й зміцнення здоров'я); процесуальний, або практичний (сукупність умінь – проєктувальних, комунікативних, організаторських, рефлексивних, якість оволодіння якими дає змогу в умовах ПТНЗ належно виконувати дії, спрямовані на збереження здоров'я учнів під час навчання й виховання).

Перспективою подальшого дослідження може бути обґрунтування моделі науково-методичного забезпечення формування готовності інженерів-педагогів до використання здоров'язбережних технологій у професійній діяльності.

Література

1. Адеєва О.В. Підготовка майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. канд. педаг. наук / О.В. Адеєва. – О., 2009. – 20 с.
2. Асмолов А.Г. Деятельность и установка / А.Г. Асмолов. – М. : Изд-во МГУ, 1979. – 151 с.
3. Бобрицька В.І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів : монографія / В.І. Бобрицька. – Полтава : Скайтек, 2006. – 432 с.
4. Вершловский С.Г. Воспитание активной позиции личности / С.Г. Вершловский. – Л. : Лениздат, 1981. – 143 с.
5. Гоновоблин Ф.Н. Книга об учителе / Ф.Н. Гоновоблин. – М. : Просвещение, 1965. – 260 с.
6. Енциклопедія освіти / АПН України ; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Исаев И.Ф. Профессионализм преподавателя: культура, стиль, индивидуальность : учеб. пособ. / И.Ф. Исаев, Л.Н. Макарова. – М. ; Белгород : Изд-во БГУ, 2001. – 196 с.
8. Іонова О.М. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема / О.М. Іонова, Ю.С. Лук'янова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. – Х. : Харківська державна академія дизайну і мистецтв, 2009. – № 1. – С. 69–72.
9. Кириченко Т.Г. Формування здорового способу життя студентів педагогічного вузу в процесі фізичного виховання : автореф. дис. канд. педаг. наук / Т.Г. Кириченко. – К., 1998. – 16 с.
10. Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя: психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности / Н.В. Кузьмина. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1967. – 183 с.
11. Кулюткин Ю.К. Психологическая природа деятельности педагога / Ю.К. Кулюткин, В.А. Крутецкий, Г.С. Сухобская // Теоретическая направленность деятельности педагога. – Л., 1978. – С. 7–10.
12. Крутецкий В.А. Вопросы психологии способностей : сб. статей / В.А. Крутецкий. – М. : Педагогика, 1973. – 216 с.
13. Педагогика : учеб. пособ. для студ. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. – М. : Школа-Пресс, 1998. – 512 с.
14. П'ясецька Н.А. Формування валеологічної культури майбутніх учителів у вищих закладах освіти I–II рівнів акредитації : автореф. дис. канд. педаг. наук / Н.А. П'ясецька. – К., 2004. – 20 с.

15. Філіпп'єва О.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів : автореф. дис. канд. педаг. наук / О.А. Філіпп'єва. – Кіровоград, 2008. – 20 с.

16. Чернишова Є.Р. Підготовка вчителя до формування в учнів основ знань про здоров'я та безпеку життєдіяльності людини : автореф. дис. канд. педаг. наук / Є.Р. Чернишова. – К., 2004. – 19 с.

МАЗІН В.М.

РИСИ “ЛЮДИНИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ” А. МАСЛОУ ЯК ІНДИКАТОРИ СФОРМОВАНOSTІ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІВ

Переорієнтація освіти на ідеал людини, здатної до повної актуалізації особистісних та професійних потенцій, неможлива без появи нового покоління педагогів, здатних е своїй професійній діяльності до ефективної професійної самореалізації. Цілеспрямована підготовка вчителів до об'єктивізації сутнісних сил у професійній діяльності вимагає опанування ними культурою професійної самореалізації (далі – КПС), під якою розуміємо частину індивідуальної педагогічної культури, що об'єднує цінності і професійні якості, які сприяють у своїй сукупності соціально корисній реалізації професійного потенціалу.

Проте формування будь-якої професійно важливої якості у фаховій підготовці вчителів стикається з проблемою визначення мінімально достатніх ознак, які уможливають її діагностику. Не є винятком і КПС. Повний перелік і класифікація ознак її наявності є завданням майже нездійсненим, адже кожен індивідуальний шлях до педагогічної майстерності є унікальним. Проте, з практичної точки зору, досить виділити лише обмежену кількість індикаторів, наявність яких безпомилково вказувала б на високий рівень КПС того чи іншого педагога. На нашу думку, такими індикаторами можуть слугувати експліковані А. Маслоу якості ідеального об'єкта, який він назвав “людиною самоактуалізації”. За дефіцитом місця не будемо приводити ці якості – вони докладно описані в численних джерелах [5, с. 49–51; 7, с. 410–411; 12].

Мета статті – показати, що ознаки “людини самоактуалізації” А. Маслоу притаманні педагогам, яким вдалося повністю реалізувати свій професійний потенціал, і їх можна розглядати як індикатори наявності культури професійної самореалізації в пересічних педагогів.

Для перевірки останньої тези ми розглянули з точки зору характеристик “людини самоактуалізації” А. Маслоу факти життя і професійної діяльності відомих педагогів, у яких значною мірою виражені ті особистісні і професійні якості, завдяки яким їм вдалося досягти досконалості в реалізації власного професійного потенціалу.

Перед тим звернемо увагу на те, що сам А. Маслоу вказував на статичний характер своєї концепції. Він писав: “...самоактуалізація... уявляється мені вищою межею, далекою метою, а не динамічним процесом, не активним і насиченим життям: тобто Буттям, а не Становленням” [5, с. 51]. Іншими словами, предметом наукової уваги А. Маслоу був не стільки процес самореалізації, скільки результат цього процесу – набуті особливості свідомості та діяльності людини.